

Η διεθνής ανάπτυξη και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Του κ. **ΑΘ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ**
Αναπλ. Γενικού Διευθυντού
Ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Εισαγωγή

Αυτό που χαρακτηρίζει τον σημερινό κόσμο είναι από την μία πλευρά οι αλληλεξαρτήσεις και από την άλλη οι αυξανόμενες ανισότητες. Τόσο σε επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, όσο και σε επίπεδο τεχνολογίας και τεχνογνωσίας το χάσμα ανάμεσα στις βιομηχανικές και τις αναπτυσσόμενες χώρες μεγαλώνει και ο κύκλος των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών διευρύνεται. Οι οικονομικά αναπτυγμένες χώρες αποτελούν σήμερα μία μικρή μειοψηφία μέσα σ' ένα ωκεανό φτώχειας. Οι διεθνείς διασκέψεις και πρωτοβουλίες διαδέχονται η μία την άλλη χωρίς ως τόσο να διαφαίνεται μέχρι σήμερα κάτι το νέο, κάτι που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταλύτης και να ανατρέψει την εικόνα της φτώχειας, των επιδημιών, της διαφθοράς, αλλά και των ένοπλων συγκρούσεων, που χαρακτηρίζουν τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Παράλληλα, προχωρεί όμως και η αλληλεξάρτηση των χωρών στον οικονομικό, ενεργειακό, εμπορικό, τεχνολογικό και πολιτικό τομέα: όλοι έχουν ανάγκη της συνεργασίας των άλλων, γειτόνων ή μή και η εμβάθυνση αυτής της συνεργασίας ωθεί στην δημιουργία σχημάτων περιφερειακής ολοκλήρωσης, χωρίς βέβαια να περιορίζονται οι ανταγωνισμοί.

Μέσα σ' αυτό το πιεστικό πλαίσιο η πολιτική της διεθνούς συνεργασίας για την ανάπτυξη πρέπει, πρώτον να επανεξετάσει τις προτεραιότητες, αφού τα χρηματοοικονομικά μέσα είναι πλέον περιορισμένα και δεύτερον να υιοθετήσει και να ενσωματώσει νέες πρακτικές και ιδέες, ώστε να ενισχυθούν ουσιαστικά οι φτωχές χώρες, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και των προκλήσεων, που αυτή συνεπάγεται. Κι αυτό σημαίνει κριτική αξιολόγηση του έργου και του ρόλου όλων των συντελεστών και επανεξέταση του μοντέλου συνεργασίας.

Η πολιτική της διεθνούς συνεργασίας για την ανάπτυξη αποτελεί μία σημαντική συνιστώσα των σύγχρονων διεθνών σχέσεων, έχει πολυδιάστατο χαρακτήρα, και επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τις εξελίξεις στις χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου. Οι κύριοι συντε-

λεστές και παράγοντες, που δρουν σ' αυτό το πλαίσιο είναι οι Κυβερνήσεις και οι λαοί των ίδιων των αναπτυσσομένων χωρών, οι μεγάλοι διεθνείς και πολυμερείς Οργανισμοί, οι αναπτυγμένες οικονομικά χώρες, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί (ΜΚΟ).

Από κοινοτικής σκοπιάς πρέπει να τονισθεί, ότι η συνεργασία για την ανάπτυξη είναι μία από τις τρεις κύριες πτυχές της εξωτερικών σχέσεων της Ε.Ε., παράλληλα με την κοινή εμπορική πολιτική και τις πολιτικές σχέσεις. Η Ε.Ε. είναι σήμερα ένας από τους κύριους συντελεστές της διεθνούς συνεργασίας για την ανάπτυξη. Συνολικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση (δηλ.: τα 15 κράτη μέλη και η Επιτροπή) παρέχουν περίπου 55% της διεθνούς δημόσιας βοήθειας (ODA). Η Επιτροπή μόνη της, έχει την πολιτική και δημοσιονομική ευθύνη για περισσότερο από 10% της συνολικής δημόσιας βοήθειας και είναι παράλληλα ο μεγαλύτερος δωρητής ανθρωπιστικής βοήθειας στον κόσμο.

Με την εξέλιξη των εξωτερικών σχέσεων της Ε.Ε., η περιφερειακή κατανομή της κοινοτικής βοήθειας έχει αλλάξει σημαντικά απεικονίζοντας έτσι και την ικανότητά της να προσαρμόζεται στις νέες καταστάσεις. Νέες περιφερειακές συμφωνίες συνεργασίας προστέθηκαν στις αρχικές (Γιαουντέ, Λομέ), με παράλληλη όμως αύξηση των συνολικών οικονομικών πόρων. Η συνολική εξωτερική βοήθεια αυξήθηκε από 3,3 δισεκατομμύρια ευρώ το 1990 σε 10 δισεκατομμύρια ευρώ το 1999 - εκ των οποίων 6,8 δισεκατομμύρια αντιστοιχούν στην αναπτυξιακή βοήθεια σύμφωνα με τα κριτήρια του ΟΟΣΑ. Εκτός από τους συγκεκριμένους στόχους της αναπτυξιακής πολιτικής, άλλοι παράγοντες όπως τα γεωπολιτικά συμφέροντα, το εμπόριο, αλλά και τα περιβαλλοντικά προβλήματα, έχουν επίσης επιπτώσεις στις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε.. Αυτό εξηγεί και την ποικιλία των διαπεριφερειακών συμφωνιών εταιρικής σχέσης και συνεργασίας, που έχει συνάψει η Ε.Ε. με χώρες σε διάφορες περιοχές του κόσμου (Μεσογειακές χώρες, Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, Ασία, MERCOSUR).

Η αναπτυξιακή πολιτική της Ε.Ε. αποτελεί βέβαια συνισταμένη της διεθνούς στρατηγικής όπως αυτή έχει υιοθετηθεί από την Επιτροπή αναπτυξιακής βοήθειας του ΟΟΣΑ, στην οποία συμμετέχει η Κοινότητα, αλλά και τα 15 Κράτη-Μέλη. Όπως και άλλοι διεθνείς δωρητές, η Κοινότητα βρίσκεται αντιμέτωπη με την πρόκληση της αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής βοήθειας. Οι φορολογούμενοι των αναπτυγμένων χωρών απαιτούν ορθώς, να δουν συγκεκριμένα αποτελέσματα της βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες και κυρίως να καταπολεμηθεί η φτώχεια και να σταματήσουν οι ένοπλες συγκρούσεις.

Τα γενικότερα συμφέροντα της Ε.Ε. επιβάλλουν σήμερα να δοθεί προτεραιότητα στις σχέσεις μας με τον άμεσο περίγυρο, δηλ. την κεντρική και ανατολική Ευρώπη, τα Βαλκάνια και την Μεσόγειο. Ταυτόχρονα όμως η Ε.Ε. δεν έχει παραμελήσει τις υφιστάμενες προκλήσεις στον χώρο της αναπτυξιακής πολιτικής. Η περιθωριοποίηση πολλών κρατών και οικονομιών, η εξαπλώση της φτώχειας στον κόσμο, η ανάγκη για καλύτερη διαχείριση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, οι συνέπειες των ενόπλων συγκρούσεων, αλλά και η τραγική κατάσταση, που επικρατεί στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες, είναι σημαντικά προβλήματα και προκλήσεις για όλους.

Το διεθνές πλαίσιο σήμερα

Η διεθνής συγκυρία χαρακτηρίζεται σήμερα από αστάθεια των δομών και ευμετάβλητες συνθήκες του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Απαιτείται μια νέα διάταξη και αρχιτεκτονική, που θα αντικαταστήσει το υπάρχον σύστημα. Μετά τα τραγικά γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 και την επανεξέταση των προτεραιοτήτων σε διεθνή κλίμακα, χρειάζεται μια συνεκτική αντιμετώπιση, ώστε και η πολιτική βούληση και δράση της διεθνούς κοινότητας εναντίον της τρομοκρατίας να εκφραστεί και τα μεγάλα προβλήματα της φτώχειας και του αποκλεισμού να παραμείνουν στο κέντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος. Σ' αυτή τη συγκυρία επιβάλλεται παράλληλα μια επανεξέταση των ρόλων και των πολιτικών, που ακολουθούνται, με κύριο αίτημα τη μεγιστοποίηση των ωφελημάτων της διεθνούς βοήθειας προς άμεσο όφελος των πολιτών και των κοινωνιών των αναπτυσσόμενων χωρών. Το διεθνές πλαίσιο της συνεργασίας για την ανάπτυξη διέρχεται σήμερα μια βαθειά κρίση. Οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν πολλές φορές τα μέσα, την τεχνολογία ή δεν είναι σε θέση ν' αξιοποιήσουν τους πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό τους, ώστε να διασφαλίσουν μια ισόρροπη ανάπτυξη. Επιπλέον λόγω των εγγενών αδυναμιών τους, αλλά και των ποικίλων όρων, που θέτουν οι δωρητές και οι μεγάλοι διεθνείς Οργανισμοί παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση των προγραμμάτων, ενώ σε πολλές περιπτώσεις λόγω των πολιτικών εξελίξεων η παροχή βοήθειας διακόπτεται. Οι ευθύνες των κυβερνήσεων, που δεν είναι σε θέση ν' αξιοποιήσουν τη διεθνή βοήθεια ή να πάρουν πρωτοβουλίες για αποκατάσταση της αξιοπιστίας τους όσον αφορά στην ορθή διαχείριση των πόρων είναι μεγάλη. Είναι βέβαια παραδεκτό, ότι οι κοινωνικές συνθήκες σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες έχουν βελτιωθεί μετά τη δεκαετία του 1960, αλλά δυστυχώς ακόμα και σήμερα η πείνα και ο υποσιτισμός απειλούν δεκάδες χώρες, οι επιδημίες και ιδιαίτερα η σύγχρονη μάστιγα του AIDS εξαπλώνονται, οι κοινωνικές κατακτήσεις υποχωρούν, τα ανθρώπινα δικαιώματα καταπατούνται σε πολλές χώρες και η φτώχεια δευρύνεται. Η κύρια όμως αιτία αυτής της κατάστασης στις περισσότερες χώρες είναι η φτώχεια και η εξάρτηση των χωρών τόσο από τη διεθνή βοήθεια, όσο και την ανάγκη αποπληρωμής του μεγάλου χρέους, που σε πολλές χώρες της Αφρικής αντιστοιχεί, σε ετήσια μόνο βάση, στο 80% των εξαγωγών.

Θα ήθελα σήμερα να επισημάνω ορισμένες κύριες τάσεις και να περιγράψω το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται σήμερα τόσο η πολιτική της διεθνούς συνεργασίας για την ανάπτυξη, όσο και οι παράγοντες, που δρουν μέσα σ' αυτή. Σήμερα παρατηρείται:

- Ανεπάρκεια των χρηματοδοτικών μέσων: η διεθνής δημόσια βοήθεια ανέρχεται σήμερα στα 35 δισεκ. δολάρια Η.Π.Α., σε ετήσια βάση, ποσό ανεπαρκές για την κάλυψη των βασικών αναγκών του αναπτυσσόμενου κόσμου.

- Εξάπλωση της φτώχειας σε πλανητική κλίμακα: ο μισός πληθυσμός της γης δηλ. τρία δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε συνθήκες φτώχειας, ενώ οι δημογραφικές εξελίξεις δείχνουν ότι το 2050 ο πλανήτης θα έχει να θρέψει 8 δισεκ. ανθρώπους.

- Αλόγιστη εξάντληση των πλουτοπαραγωγικών πηγών σε όλες τις χώρες, καταστροφή του περιβάλλοντος με δραματικές συνέπειες για το οικοσύστημα όπως οι κλιματικές αλλαγές, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η απερίθωση, κ.ο.κ.

Κωνσταντίνος ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγητής Τμήμ. Οικ., Περιφ. Ανάπτ. Παντείου
Πανεπιστ. Κοινων. Πολ. Επ. Αθηνών

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τόμος Α΄
Δ΄ έκδοση

Πρόλογος, Βιβλιογραφία,
Περί δικαίου, Βασικές αρχές
οργάνωσης του Κράτους,
Η περιφερειακή διάσταση,
Συνταγματικές ρυθμίσεις,
για την Τοπική Αυτοδιοίκηση
Η περιφερειακή ανάπτυξη,
Περί επένδυσης, Επένδυση και
Διεθνείς Οργανισμοί, Πολυμ.
Συμφ. Επενδύσ., Ρυθμίσεις
άλλων Χωρών, Περί κινήτρων,
Ο προγραμμάτ. της ανάπτυξ.,
Οργάνωση Υπηρεσ. ανάπτυξ.,
Ανάπτυξ. νομοθετήματ.
περιόδων 1952-1968,
1968-1973, 1973-1974,
Προγράμματα Ανάπτυξης

Αθήναι, 2000

Κωνσταντίνος ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγητής Τμήμ. Οικ., Περιφ. Ανάπτ. Παντείου
Πανεπιστ. Κοινων. Πολ. Επ. Αθηνών

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τόμος Β΄
Δ΄ έκδοση

Πρόλογος
Βιβλιογραφία
Συνταγματικές
ρυθμίσεις
για θέματα
οικονομικής
δραστηριότητας
και
αναπτυξιακά
νομοθετήματα
περιόδων
1974-1975
1975-1990
Προγράμματα
Ανάπτυξης

Αθήναι, 2000

Κωνσταντίνος ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγητής Τμήμ. Οικ., Περιφ. Ανάπτ. Παντείου
Πανεπιστ. Κοινων. Πολ. Επ. Αθηνών

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τόμος Γ΄
Νέα έκδοση

Πρόλογος
Βιβλιογραφία
Συνταγματικές
ρυθμίσεις
για θέματα
ανάπτυξης
εν γένει
περιόδου 1991-2001
Τα κατ' ιδίαν
νομοθετήματα
για θέματα
ανάπτυξης
εν γένει
περιόδου
1991-2001

Αθήναι, 2001

- Ανάφλεξη των ενόπλων συγκρούσεων σε πολλές περιοχές του πλανήτη, με χιλιάδες θύματα, βίαιες μετακινήσεις πληθυσμών, καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και καταστροφή των υποδομών.

- Αύξηση των ανισοτήτων σε διεθνές επίπεδο με κύρια πεδία τις εμπορικές επιδόσεις και την κατοχή τεχνολογίας και τεχνολογίας.

- Ανάδειξη νέων προκλήσεων, όπως η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, η παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών, τα δίκτυα εκμετάλλευσης παιδιών και γυναικών, η εκμετάλλευση οικονομικών μεταναστών, κ.ά.

Το τοπίο αυτό οριοθετείται βέβαια από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τη διεθνοποίηση των αγορών και η εξέλιξη αυτή τείνει στη διαμόρφωση νέων κοινωνικών προτύπων και κανόνων με πολλές προκλήσεις και αντιφάσεις, τόσο για τα κράτη, όσο και για τις κοινωνίες και τους πολίτες. Σε σύνολο πληθυσμού 6 δισεκατομμυρίων, 1,5 δισεκατομμύριο άνθρωποι ζουν με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα. Οι περισσότεροι από αυτούς που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας κατοικούν στη Λατινική Αμερική, στη νό-

τιο-ανατολική Ασία και στην υποσαχαρική Αφρική. Μία σημαντική ομάδα αναπτυσσομένων χωρών έχει ακόμα να εξυπηρετήσει ένα δυσβάσταχτο εξωτερικό χρέος, ενώ οι τιμές των πρώτων υλών και των προϊόντων βάσης -κύριες εξαγωγές των φτωχών χωρών - μειώνονται συνεχώς λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού.

Σε διεθνές επίπεδο οι άμεσες ξένες επενδύσεις ΑΞΕ (FDI) έχουν βέβαια πολλαπλασιαστεί: αυτό οφείλεται κυρίως στις συγχωνεύσεις και εξαγορές παρά σε αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων. Για το έτος 2000 το σύνολο των ΑΞΕ ανέρχονταν στο ποσό των 1312 δισεκ. ευρώ. Από αυτό το ποσό τα 1005 δισεκ. ευρώ αφορούν τις αναπτυσσόμενες χώρες ενώ το σύνολο του αναπτυσσόμενου κόσμου απορροφά το υπόλοιπο (π.χ. η Αφρική απορροφά μόνο το 1%). Οι ΑΞΕ αποτελούν σήμερα τον σημαντικότερο μοχλό διεθνοποίησης των αγορών. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας τίθεται όμως επιτακτικά το ζήτημα των παραγωγικών επενδύσεων με αξιοποίηση του εγχωρίου κοινωνικού δυναμικού και με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αναπτυσσομένων χωρών (αποθέματα πρώτων υλών, χαμηλό κόστος παραγωγής κ.ά.). Αυτό προϋποθέτει βέβαια μια συνδυασμένη πολιτική στήριξης των ντόπιων επιχειρήσεων με βελτίωση του θεσμικού πλαισίου, διευκόλυνση της πρόσβασης στο τραπεζικό σύστημα, χρήση των νέων τεχνολογιών, συντονισμό των επενδυτικών πρωτοβουλιών με το εθνικό πρόγραμμα ανάπτυξης κ.ά. Απαιτείται παράλληλα σεβασμός εκ μέρους των ιδιωτικών επιχειρήσεων, ξένων και ντόπιων, των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και των κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων.

Οι προτεραιότητες της κοινοτικής αναπτυξιακής πολιτικής

Η Ε.Ε. έκρινε, με βάση τα αποτελέσματα ειδικών αλλά και συνολικών αξιολογήσεων των προγραμμάτων, ότι η κοινοτική αναπτυξιακή βοήθεια θα πρέπει να επικεντρωθεί πλέον σε ένα περιορισμένο αριθμό τομέων. Αυτό σημαίνει, ότι η Ε.Ε. θα δώσει προτεραιότητα, διαθέτοντας επαρκή κεφάλαια αλλά και προσωπικό, σε ορισμένους βασικούς τομείς, ενώ για τους υπόλοιπους θα επιδιώξουμε συντονισμό των δράσεων και συγχρηματοδότηση με τους άλλους δωρητές και πρώτα με τα Κράτη Μέλη της Ε.Ε.

Οι ακόλουθοι τομείς έχουν ορισθεί από το Συμβούλιο και την Επιτροπή ως τομείς προτεραιότητας στους οποίους θα πρέπει να επικεντρωθούν οι δραστηριότητες της κοινοτικής αναπτυξιακής συνεργασίας στο μέλλον:

- Εμπόριο και ανάπτυξη. Η εμπορική πολιτική της Ε.Ε. συνεισφέρει στην ανάπτυξη των φτωχών χωρών (άνοιγμα της κοινοτικής αγοράς στα προϊόντα τους) και επιδιώκει παράλληλα την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας τους. Προωθεί την φιλευθεροποίηση του εμπορίου και επιζητεί τη συμμετοχή των αναπτυσσομένων χωρών στις πολυμερείς διαπραγματεύσεις και επιζητεί να αναδείξει περισσότερο την αναπτυξιακή διάσταση στα πλαίσια του ΠΟΕ.

- Περιφερειακή ολοκλήρωση. Η Ε.Ε. χάρη στην εμπειρία και στους θεσμούς, που η ίδια διαθέτει στα θέματα της περιφερειακής συνεργασίας και ολοκλήρωσης είναι σε θέση να προωθήσει πρωτοβουλίες ώστε ν' αντιμετωπίζονται καλύτερα οι διασυνοριακές διαφο-

ρές, η πρόληψη των συγκρούσεων και να ενισχυθεί γενικότερα η συνεργασία σε θέματα οικονομίας, υποδομών, περιβαλλοντικών προβλημάτων κ.ά.

- Μακροοικονομική πολιτική. Το πολιτικό βάρος της Ε.Ε. καθώς και τα σημαντικά χρηματοοικονομικά μέσα που διαθέτει της επιτρέπουν να συνεισφέρει σημαντικά στην βελτίωση του μακροοικονομικού πλαισίου των αναπτυσσομένων χωρών. Επιδίωξη της Ε.Ε. είναι να υπάρξει σαφής σύνδεση των προγραμμάτων αυτών με τις στρατηγικές μείωσης της φτώχειας και να δοθεί έμφαση στον κοινωνικό τομέα (υγεία και εκπαίδευση).

- Ενίσχυση των υποδομών και ειδικότερα των δικτύων μεταφορών. Η ανάπτυξη της αγοράς, αλλά και η περιφερειακή ολοκλήρωση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κατασκευή και τη λειτουργία αξιόπιστων οδικών δικτύων. Η Κοινότητα διαθέτει στον τομέα αυτό μεγάλη εμπειρία καθώς και τους απαιτούμενους πόρους, π.χ. το 40% του ΕΤΑ αφορά τον τομέα των οδικών δικτύων.

- Στρατηγικές επισιτιστικής ασφάλειας και αειφόρου ανάπτυξης, για την καταπολέμηση της πείνας. Στον τομέα αυτό η Ε.Ε. είναι ένας από τους πλέον σημαντικούς παράγοντες και πρωτοστατεί εδώ και πολλά χρόνια. Στόχος είναι η μείωση της φτώχειας, η γεωργική ανάπτυξη και η διασφάλιση της παροχής πόσιμου νερού.

- Ενίσχυση των θεσμών και της δημοκρατίας, προώθηση της χρηστής διακυβέρνησης και του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό τοποθετείται και η αμοιβαία δέσμευση για διαφανή και υπεύθυνη διαχείριση των δημοσιονομικών πόρων, που προορίζονται για την ανάπτυξη και καταπολέμηση της διαφθοράς. Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στα θέματα της προστασίας του περιβάλλοντος, της ισότητας των φύλων και της ενίσχυσης της κοινωνίας των πολιτών.

Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών

Ενώ είναι αποδεκτός ο κεντρικός ρόλος του κράτους στο σχεδιασμό και τη διαχείριση των πόρων, νέα έμφαση δίνεται πλέον και σε άλλους παράγοντες όπως ο ιδιωτικός τομέας, καθώς και η κοινωνία των πολιτών. Η εξέλιξη του σύγχρονου κοινωνικού μοντέλου (ΕΚΜ) καθορίζεται ολοένα και περισσότερο από την ενεργό συμμετοχή στα δημόσια πράγματα, της κοινωνίας των πολιτών. Στον ευρωπαϊκό χώρο οι παρεμβάσεις των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), που αποτελούν την ορατή και δυναμική έκφραση της κοινωνίας των πολιτών, αφορούν σχεδόν όλους τους τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας. Οι δράσεις αυτές πρέπει βέβαια να έχουν συμπληρωματικό χαρακτήρα με εκείνες του δημοσίου, αλλά και ιδιωτικού τομέα προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Η παρουσία και η δράση βέβαια των ΜΚΟ έχει πάρει ευρύτερη διάσταση, ευρωπαϊκή και διεθνή, κι αυτό αποτελεί αναγνώριση του ουσιαστικού έργου τους και ιδιαίτερα της ανάδειξης και προώθησης της κοινωνικής πρωτοβουλίας και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Σ' αυτό το πλαίσιο, και αναγνωρίζοντας τις διαφορετικές κατά χώρα εμπειρίες, θα επιχειρήσω μια παρουσίαση των δυνατοτήτων των ΜΚΟ να δημιουργήσουν και ν' αξιοποιήσουν την κοινωνική δυναμική.

Οι ΜΚΟ, ως εκφραστές της σύγχρονης κοινωνικής εξέλιξης εργάζονται κατ' αρχήν σε εθελοντική βάση και έχουν μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Αυτά τα κύρια στοιχεία σε συν-

δυνασμό με την αποδοχή των αρχών της διαφάνειας, της ανεξαρτησίας και της κοινωνικής υπευθυνότητας δημιουργούν το κατάλληλο πλαίσιο για την ανάληψη και υλοποίηση ανθρωπιστικών και αναπτυξιακών δράσεων και προγραμμάτων. Έτσι, ενισχύεται ο κοινωνικός χαρακτήρας της ανάπτυξης και επιτυγχάνεται χάρη στην ευελιξία των ΜΚΟ το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα σε τοπικό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει μια μακροχρόνια εμπειρία συνεργασίας με τις ΜΚΟ τόσο στο χώρο των Κρατών-Μελών, όσο και στη συνεργασία με τις τρίτες χώρες. Στόχος μας είναι η υποβοήθηση του έργου των ΜΚΟ και η οικονομική ενίσχυση των πρωτοβουλιών τους με την παράλληλη όμως διαφύλαξη της ανεξαρτησίας τους. Γι' αυτό με εξαίρεση τις δράσεις επείγοντος και ανθρωπιστικού χαρακτήρα, και ορισμένα πιλοτικά προγράμματα, η Ε.Ε. προωθεί βασικά τη συγχρηματοδότηση (κατά 50%) των ενεργειών και δράσεων των ΜΚΟ.

Σε θεσμικό επίπεδο θεωρούμε το ρόλο των ΜΚΟ ιδιαίτερα σημαντικό καθότι με τη δράση τους ενισχύουν τη συμμετοχική δημοκρατία. Η συνεργασία και διασύνδεση των ΜΚΟ σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο μπορεί ν' αποτελέσει μια συμπληρωματική συνισταμένη της κοινωνικής οργάνωσης και να προβάλλει νέα πρότυπα κοινωνικής δράσης. Έτσι η συνεργασία των ΜΚΟ δημιουργεί άριστες προϋποθέσεις για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, της αλληλοκατανόησης των λαών, την καταπολέμηση ρατσιστικών αντιλήψεων και την εμπέδωση γενικότερα ενός κοινωνικού μοντέλου, που, χωρίς να είναι ομοιόμορφο, βασίζεται στις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης, της ανεκτικότητας, της δημιουργικής πρωτοβουλίας και του σεβασμού του κράτους δικαίου.

Σ' αυτό το πλαίσιο η Ευρ. Επιτροπή έχει αναλάβει σειρά πρωτοβουλιών για τη βελτίωση του πλαισίου της συνεργασίας με τις ΜΚΟ, σεβόμενη ωστόσο την ανεξαρτησία τους. Όσον αφορά τώρα το ρόλο των ΜΚΟ στο ειδικότερο θέμα της αναπτυξιακής πολιτικής και συνεργασίας θα ήθελα να τονίσω τα εξής κύρια στοιχεία:

Η διεθνής διάσταση της δράσης των ΜΚΟ: τόσο τα δίκτυα των μεγάλων ΜΚΟ σε διεθνή κλίμακα, όσο και οι πρωτοβουλίες τους σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, έχουν επιπτώσεις, που υπερβαίνουν τα όρια του κράτους και συμβάλλουν, έτσι, στη δημιουργία ευρύτερων κινημάτων, τονώνουν τη διεθνή κοινή γνώμη και αφυπνίζουν την «παγκόσμια συνείδηση». Οι ΜΚΟ, με τη δράση τους συνέβαλαν, ειδικότερα στις βιομηχανικές κοινωνίες, στην καλύτερη κατανόηση, συνειδητοποίηση και αναζωογόνηση του ενδιαφέροντος για την προώθηση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία του παγκόσμιου οικοσυστήματος.

Ιδιαίτερα σημαντικός όμως, είναι ο ρόλος των ΜΚΟ στις ίδιες τις αναπτυσσόμενες χώρες: εκεί, οι ΜΚΟ λειτουργούν σαν μοχλοί ανάπτυξης, δημιουργούν τις συνθήκες για μια κοινωνική δυναμική και προωθούν τη συμμετοχική δημοκρατία σε όλα τα επίπεδα. Λόγω όμως των ιδιαίτερων δυσκολιών και των παραδοσιακών δομών των κοινωνιών αυτών απαιτείται σεβασμός του ρόλου των άλλων παραγόντων και ιδιαίτερα του κράτους, ώστε να έχει ουσιαστικό νόημα ο προγραμματισμός, η αποτελεσματικότητα και φυσικά η διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων. Στο χώρο της συνεργασίας της Ε.Ε. με τις τρίτες χώρες αξίζει να τονισθεί ο προωθημένος ρόλος που δόθηκε στις ΜΚΟ στη Συμφωνία του Κοτο-

νού, που διαδέχθηκε τη Σύμβαση του Λομέ. Οι ΜΚΟ των χωρών ΑΚΕ καλούνται να παίξουν σημαντικό τόσο στη φάση διαβούλευσης για τον καθορισμό της εθνικής στρατηγικής όσο και στην υλοποίηση των προγραμμάτων.

Ο ρόλος της Ε.Ε. στο σημερινό πλαίσιο

Η παγκοσμιοποίηση εξελίσσεται γρήγορα χάρη στη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και στις τεχνολογικές εξελίξεις, αλλά η διεθνής κοινότητα καλείται να υιοθετήσει ρυθμιστικούς μηχανισμούς ώστε να δοθεί σ' αυτή τη διαδικασία κοινωνικό περιεχόμενο και ανθρώπινη διάσταση. Έχει παρατηρηθεί, ότι η άνθηση της οικονομικής ανάπτυξης σε αναδυόμενες χώρες και αγορές οφείλεται περισσότερο στην αύξηση των εξαγωγών και των ιδιωτικών επενδύσεων παρά στην αναπτυξιακή βοήθεια. Εκτός όμως από τις ελκυστικές της πτυχές, η παγκοσμιοποίηση συνεπάγεται και προβλήματα, αν η χώρα δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένη κι αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στην περίπτωση των φτωχότερων χωρών. Η οικονομική κρίση, που έπληξε πολλές φτωχές χώρες κατέδειξε, ότι υπάρχουν πολλοί ευάλωτοι τομείς, ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο, αδυναμία έγκαιρης πρόβλεψης των κρίσεων, και έλλειψη μηχανισμών σταθεροποιητικής παρέμβασης στη συνέχεια.

Για την επιτυχή έκβαση των προγραμμάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες και την ουσιαστική αξιοποίηση των πόρων απαιτείται ο συνδυασμός της διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας (του κράτους-μέλους της Ε.Ε.) με παράλληλη αξιοποίηση του κοινοτικού πλαισίου. Η σύζευξη της διμερούς προσπάθειας με την κοινοτική πολιτική λειτουργεί ενισχυτικά και διαμορφώνει συνθήκες για ευρύτερη προβολή και ανάδειξη τόσο της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής γενικότερα πολιτικής σε όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες με κύριο στόχο την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα.

Έτσι χρειάζεται:

- Αποσαφήνιση των στόχων και των θέσεων, με συμμετοχή όλων των υπηρεσιών, σαφείς πολιτικές κατευθύνσεις και προτεραιότητες, κατά χώρα και τομέα.

- Συμπληρωματικότητα των δράσεων (της διμερούς και πολυμερούς βοήθειας) προς όφελος των τοπικών κοινωνιών. Η αρχή της συμπληρωματικότητας των δράσεων είναι δεσμευτική για τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Υπουργών Ανάπτυξης από το 1995 και μετέπειτα.

- Ορθή διαχείριση των πόρων και αποτελεσματικότητα της βοήθειας, με κατοχύρωση αντικειμενικών παραμέτρων και κριτηρίων διαφάνειας, συνεργασία με την τοπική Κυβέρνηση και κοινωνία, και ενημέρωση της κοινής γνώμης.

Η διμερής πολιτική της κάθε χώρας-μέλους της Ε.Ε., παρά τις εύλογες εθνικές της προτεραιότητες πρέπει να συνδέεται με τις γενικότερες διεθνείς επιδιώξεις και στόχους. Πράγματι, τόσο στις περιπτώσεις ανθρωπιστικών δράσεων (επείγουσα βοήθεια σε τρόφιμα, είδη πρώτης ανάγκης κ.ά.), όσο και σε διαρθρωτικά προγράμματα αναπτυξιακού χαρακτήρα απαιτείται η συντονισμένη δράση όλων των παραγόντων. Τόσο λόγω των πόρων που διαθέτει, όσο και λόγω του μεγάλου αριθμού των χωρών με τις οποίες συνεργάζεται σε όλες τις ηπείρους η Ε.Ε. κατέχει διεθνώς μια δεσπόζουσα θέση.

Οι εξωτερικές δράσεις της Ε.Ε. χρηματοδοτούνται από δύο πηγές: τον κοινοτικό προϋπολογισμό και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ, European Development Fund). Ο κοινοτικός προϋπολογισμός λειτουργεί σε ετήσια βάση, ενώ το ΕΤΑ συγκροτείται στη βάση εθνικών συνεισφορών των κρατών-μελών, ύστερα από διαβουλεύσεις και έχει πενταετή διάρκεια.

Ο προϋπολογισμός καλύπτει σήμερα την πλειοψηφία των εξωτερικών δράσεων και αφορά τόσο τις περιφερειακές συμφωνίες (π.χ. MEDA, PHARE, TACIS, κ.ά.) όσο και τομεακές πολιτικές (περιβάλλον, επισιτιστική βοήθεια, ανθρωπιστικές δράσεις, κ.ά.). Σε ετήσια βάση όλες αυτές οι δράσεις αφορούν κεφάλαια ύψους 6 περίπου δισ. ευρώ, στα οποία δεν συνυπολογίζονται τα ποσά που καλύπτουν τις συμφωνίες αλιείας ανάμεσα στην Ε.Ε. και τις τρίτες χώρες, καθώς και η ανθρωπιστική βοήθεια. Το ΕΤΑ αφορά τις χώρες που υπέγραψαν το 2000 τη Συμφωνία του Κοτονού (ως συνέχεια της Σύμβασης Λομέ). Πρόκειται για 77 χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ), εκ των οποίων οι μισές περίπου ανήκουν στην κατηγορία των Λιγότερο Αναπτυγμένων Χωρών (Least Developed Countries). Για την περίοδο 2002-2007 το ΕΤΑ θα διαθέσει κεφάλαια ύψους 15 δισ. ευρώ, τα οποία κατανέμονται κατά χώρα και περιοχή. Τα κεφάλαια που αφορούν την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα θα τα διαχειρίζεται πλέον η ΕΤΕ. Έτσι η συνολική αναπτυξιακή βοήθεια της Ε.Ε. σε ετήσια βάση (ΕΤΑ και κοινοτικός προϋπολογισμός) ανέρχεται περίπου στα 10 δισ. ευρώ.

Η Ευρώπη ισχυροποιεί περαιτέρω τον ρόλο της, αξιοποιώντας την αναπτυξιακή πολιτική που έχει διαμορφώσει και που συνίσταται κυρίως στο συνδυασμό των εξής δύο στοιχείων: τη δυνατότητα, που παρέχει στις φτωχές χώρες του πλανήτη να έχουν πρόσβαση (για εξαγωγές των προϊόντων τους) στην ευρωπαϊκή αγορά και τη χορήγηση σημαντικής οικονομικής και τεχνικής βοήθειας για την ενίσχυση της εθνικής τους ανάπτυξης στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα.

Η κοινοτική πολιτική στον τομέα της διεθνούς συνεργασίας για την ανάπτυξη έχει σαν προτεραιότητα την καταπολέμηση της φτώχειας στον κόσμο. Ο πολίτης και η τοπική κοινωνία πρέπει ν' αποτελούν τον κύριο αποδέκτη των ωφελημάτων της ανάπτυξης. Κάτω απ' αυτή την οπτική γωνία η πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στον τομέα αυτό συμβάλλει στο γενικό στόχο της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, της ενίσχυσης της δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παράλληλος μεγάλος στόχος είναι η ενσωμάτωση των φτωχών χωρών στην παγκόσμια οικονομία και η ενθάρρυνση των εσωτερικών αλλαγών προς την κατεύθυνση της δημιουργίας κράτους δικαίου.

Στο άμεσο μέλλον οι προκλήσεις που πρέπει ν' αντιμετωπιστούν είναι σημαντικές: η διασφάλιση των κοινών αγαθών (Global Public Goods), η χρηματοδότηση της ανάπτυξης, η υλοποίηση των προσφάτων δεσμεύσεων της Διεθνούς Κοινότητας (Millennium targets), η ανάδειξη της αναπτυξιακής διάστασης του νέου γύρου διαπραγματεύσεων στον ΠΟΕ είναι θέματα, που θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις για ολόκληρη τον πλανήτη. Από τις απαντήσεις και τις λύσεις που θα δοθούν στα θέματα αυτά, θα εξαρτηθεί και η πορεία της ίδιας ανθρωπότητας. Ένας κόσμος ειρηνικός και περισσότερο δίκαι-

**ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ (ΔΔΒ)
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΓΙΑ ΤΟ 2000, ΣΕ ΕΚΑΤ. ΔΟΛΛΑΡΙΑ Η.Π.Α.**

Αυστραλία	995	0,27
Αυστρία	461	0,25
Βέλγιο	812	0,36
Γαλλία	4.221	0,33
Γερμανία	5.034	0,27
Δανία	1.664	1,06
Ελβετία	888	0,34
Ελλάδα	216	0,19
Η.Π.Α.	9.581	0,10
Ιαπωνία	13.062	0,27
Ιρλανδία	239	0,30
Ισπανία	1.321	0,24
Ιταλία	1.368	0,13
Καναδάς	1.722	0,25
Λουξεμβούργο	116	0,70
Μεγ. Βρετανία	4.458	0,31
Νέα Ζηλανδία	116	0,26
Νορβηγία	1.264	0,80
Ολλανδία	3.075	0,82
Πορτογαλία	261	0,26
Σουηδία	1.813	0,81
Φινλανδία	571	0,31
Σύνολο ΕΑΒ/ΟΟΣΑ	53.058	0,22
Μέσος όρος ΕΑΒ/ΟΟΣΑ		0,39
(υπόμνηση)		
Κράτη-Μέλη Ε.Ε.	25.431	0,33
Ευρ. Επιτροπή	4.876	
(Σύνολο Ε.Ε.)	30.307	

Πηγή: ΟΟΣΑ.

ος είναι εφικτός, αρκεί να υπάρχει θέληση για συνεργασία και σωστή αξιοποίηση των πόρων με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη. Απαιτούνται όμως πρωτοβουλίες ολκής για να αποκτήσει η παγκοσμιοποίηση ανθρώπινη διάσταση και να δοθεί η δυνατότητα σε όλους, χωρίς αποκλεισμούς, να συμμετάσχουν δημιουργικά στην προσπάθεια για τη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου.